

Володимир Вікторович ШАБЛИСТИЙ,

канд. юрид. наук, доцент, начальник кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ —
ОСНОВА МОРАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПОСИЛУ
КНИГИ ЧЕЗАРЕ БЕККАРІА
«ПРО ЗЛОЧИНИ І ПОКАРАННЯ»**

Людина живе доти, доки живе про неї пам'ять... Кожен із нас протягом всього життя намагається приложити максимум зусиль для втілення цього аксіоматичного твердження в реальність. У кожного вдається по-різному, в залежності від можливої об'єктивізації своїх здібностей — сім'я, робота, творчість та ін. Комуś вдається вдало поєднувати декілька сфер прояву, і лише справжнім геніям світу цього достатньо створити шедевр, щоби про нього пам'ятали завжди (як про автора, так і його творіння).

Наведені міркування повністю стосуються Чезаре Беккарія, який у 26 років опублікував невелику працю під назвою «Про злочини і покарання» [1]. Слід погодитися із тими вченими, які цілком слушно вказують на прогресивність та актуальність цієї книги не за часом — створена в середині XVIII ст., а її ідеї, мабуть, не втратять своєї актуальності ніколи через неможливість існування людства без злочинності. Як це не парадоксально, зазначає О. М. Костенко, але добро і зло мають спільний корінь — це воля людини. Зло, в тому числі злочинність, не можна викоренити, не позбавивши людей волі, що є також і коренем добра. Основа будь-якої безпеки людей — їхня культура [2, с. 177, 182].

У 1903 році Л. Є. Владіміров опублікував свою працю «Кримінальний законодавець як вихователь народу» та повністю підтримав свого попередника Ч. Беккарія. Вчений зазначає, що потрібно, по можливості, зменшити кількість різних обмежень, порушення яких складає довгий список злочинів і проступків, особливо таких обмежень, що створюють умовні злочини, тобто не всім зрозумілі злочини, а злочини, які є такими тільки тому, що вони заборонені під страхом покарання [3, с. 49].

Ч. Беккарія, у свою чергу, зазначає, що забороняти більшість байдужих діянь не означає попереджувати злочини, а значить — створювати нові злочини і довільно плутати поняття добродійства

і пороку, які зазвичай проголошуються вічними і безсумнівними. До чого ми б дійшли, якби заборонити все, що може дати привід для злочину? Тоді б взагалі довелося заборонити людині розпоряджатися власними почуттями [1, с. 150].

На наше суб'єктивне переконання, Кримінальний кодекс (далі — КК) України 2001 року містить і значну кількість заборон приводів до злочину, і непередуманих виключень з числа злочинних певних діянь.

Це, в першу чергу, стосується злочинів у сфері службової діяльності та корупційних злочинів. Так, зокрема, державна політика у сфері протидії і запобігання корупції характеризується безсистемною законодавчою роботою, як наслідок — з 18 квітня 2013 року в Україні встановлено відповідальність за думки (пропозиція чи обіцянка неправомірної вигоди), а вектор боротьби з корупцією безапеляційно повернуто в бік кримінальної репресії.

Також у прогресивних не за часом ідеях Л. Є. Владімірова знаходить своє продовження основна ідея праці Ч. Беккарія — найважчий засіб запобігання злочинам полягає в удосконаленні виховання [1, с. 6]. Сам Л. Є. Владіміров стверджує, що основне завдання морального виховання народу, як і окремої людини, зводиться до невинного розвитку у ній почуття відповідальності, почуття жалю (співчуття) та здатності поважати (шанувати) [3, с. 1].

Вивчення праці Ч. Беккарія «Про злочини і покарання» наштовхнуло на постановку твердження про те, що провідною ідеєю, головним її посилом є проблема забезпечення безпеки людини кризь призму формування членів соціуму з новими, іншими світоглядом, моральними засадами та вихованням. Свідченням цьому є авторські пропозиції по забезпеченню як громадської, так й особистої безпеки людини.

Так, закони є умовами, на яких люди, до того незалежні і проживаючи поодиночі, об'єднались в суспільство, втомившись від постійної війни і свободи, даремної, тому що незабезпеченої. Вони пожертвували лише частинкою своєї свободи, щоби спокійно і в безпеці насолоджуватися іншою її частиною... Лише тоді громадяни отримують особисту безпеку, коли Уложення буде містити закони, що підлягають буквальному застосуванню, і покладатиме на суд єдиний обов'язок розібрати дії людей і вирішити, відповідають вони писаному закону чи ні, коли правила про те, що справедливо і що несправедливо — є безспірними... [1, с. 89, 93].

Аксіоматичним є твердження М. І. Панова та В. П. Тихого про те, що соціальна функція кримінального права і кримінальної від-

повідальності визначається об'єктивною необхідністю досягнення певного рівня безпеки в суспільстві. Безпека, як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави, людства, є найважливішою цінністю соціального буття і кожна галузь права, їх інститути і категорії повинні відповідати ідеї безпеки як особливої і постійної «константи» людського існування [4, с. 11].

В. О. Туляков у контексті піднятої проблеми вважає, що моральні ліміти введення, застосування та певної зміни кримінально-правової заборони в тому числі базуються на солідарності з процесом кримінально-правового впливу, визначають моральний ліміт адекватності кримінально-правової заборони, тобто як і наскільки характеристики окремих кримінально-правових норм та інститутів інтерпретуються суспільством у кримінально-правовій доктрині, наскільки сама доктрина та діюче законодавство відповідають ступеню розвитку суспільства та його морально-психологічному стану. Так, потерпілий у його широкому розумінні (фізична особа, юридична особа, соціальна спільнота, держава) стає центральною фігурою у зорієнтованому на втілення потреб у безпеці особистості громадянському суспільстві. Це вимагає не тільки зміни пріоритетів, але й зміни доктринальних та нормативних характеристик, які стосуються місця та ролі потерпілого від злочину у кримінальному праві [5, с. 259, 261].

Отже, дійсно, безпека людини є основою морально-виховного посилу книги Ч. Беккарія «Про злочини і покарання», оскільки сама безпека людини є станом захищеності її життєво важливих інтересів від будь-яких загроз. Основні загрози вчений бачить у непорядних, особливо наділених владою, членів суспільства, які існують виключно заради наживи будь-яким шляхом за рахунок порушення будь-яких догм, в тому числі моральних. Саме тому людина є щасливою і відчуває себе в безпеці тільки тоді, коли впевнена у завтрашньому дні, що має бути кращим сьогоднішнього, або, принаймні, не гіршим.

Л і т е р а т у р а

1. *Беккариа Ч.* О преступлениях и наказаниях / Ч. Беккариа ; сост. и предисл. В. С. Овчинского. — М. : ИНФРА-М, 2008. — VI, 184 с. — (Библиотека криминолога).

2. *Костенко О. М.* Культура і закон — у протидії злу : монографія / О. М. Костенко. — К. : Атіка, 2008. — 352 с.

3. *Владиміровъ Л. Е.* Уголовный законодатель, какъ воспитатель народа / Л. Е. Владиміровъ. — М., 1903. — 244 с.

4. *Панов М.* Безпека як фундаментальна категорія в методології правознавства (до постановки проблеми) // Вісник Академії правових наук. — 2000. — № 3 (22). — С. 11—13.

5. *Туляков В. О.* Моральна адекватність кримінально-правової заборони // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — Одеса : Юридична література, 2008. — Вип. 44 / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.] ; відп. за вип. Ю. М. Оборотов. — С. 257—261.

Олена Іванівна ЮЩИК,

канд. юрид. наук, доцент кафедри кримінального права і криміналістики Юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ПОКАРАННЯ ЧЕЗАРЕ БЕККАРІА

Одним із найяскравіших реформаторів є Чезаре Беккарія, який був одним із представників епохи Просвітництва і бурхливо виражав думку щодо системи кримінального правосуддя, піддавав критиці феодальний інквізиційний процес. А також заперечував застосування суворих та жорстоких видів покарань і смертної кари.

Основні положення щодо застосування покарання за вчинений злочин знайшли своє відображення в кластичному трактаті Чезаре Беккарія «Про злочини і покарання» (1764 року).

У своєму трактаті «Про злочини і покарання» Беккарія вперше обґрунтовує принцип співрозмірності між злочином і покаранням, оскільки метою останніх є не помста, а виправлення і попередження заподіяння шкоди, яка спричиняється злочинцем особі, суспільству або державі. Перевагою даної роботи була систематизація автором філософських ідей, теорій покарань, обґрунтування попереджувального значення покарання, співрозмірність між злочинами і покараннями, цілі покарання та ін.

Основні положення, які відзначав та відстоював філософ, — концепції суспільного договору та максимальної користі. Саме покарання є необхідним інструментарієм для підтримання справедливості. Справедливість, на його думку, повинна відображатись у об'єднанні інтересів, без яких неможливе відновлення попереднього стану, який існував до укладання суспільного договору. Саме заподіяна шкода злочинцем суспільству є тим самим мірилом злочину. Забезпечення основного призначення покарання відбувається на підставі його